

دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی (M.A)

عنوان:

بررسی نقش آموزش دهیاران در توسعه روستایی

(مطالعه موردی بخش سرخه)

استاد راهنما:

دکتر عباس ارغان

استاد مشاور:

سرکار خانم دکتر زینب کرکه آبادی

نگارش:

اسماعیل ادهم

زمستان ۱۳۸۹

سپاسگزاری

سپاس خداوند متعال را که خلعت سیادت و سعادت بر انسان پوشانید و فرصت زیستن و تحصیل علم را به وی عطا فرمود. سپاس بیکران او را که توفیق قدم گذاشتن در دریای علم و معرفت را بر من ارزانی فرمود. اکنون که در سایه لطف الهی با اتمام این پایان نامه برگه از مثنوی بی شمار صفحه علوم معرفت را ورق می زنم بر خود واجب می دانم از صمیم قلب از استاد گرامی ام جناب آقای دکتر عباس ارغان استاد راهنمای این پایان نامه که در تمام مراحل این پژوهش، همراه و همگام من بوده و با سعه صدر فراوان و با راهنمایی های ارزنده شان بر من منت نهاده و با صبر و شکیبایی مرا یاری نموده نهایت سپاس و امتنان را داشته باشم.

همچنین قدر می نهم الطاف بیکران و توجهات بی شائبه استاد گرانقدر سرکار خانم دکتر زینب کرکه آبادی استاد مشاور که با توجهات عالمانه و راهنمایی های خردمندانه شان در این کار مرا همراهی نمودند. از خانواده محترم خود خصوصاً همسر و دخترم که با صبر و شکیبایی و لطف، نهایت تلاش را در به ثمر رسیدن اهدافم به کار بردند تشکر ویژه و مخصوص دارم. از راهنمایی های کارشناسان محترم استانداری سمنان، بخشدار محترم بخش سرخه و همکارانشان و از کلیه دوستانم و تمامی کسانی که در این کار مرا یاری نمودند نهایت تشکر و امتنان را دارم.

تقدیم به: اسطوره های همیشه جاودان زندگی،

آنانکه فروغ گم گشته آرزوهایشان را در غرور و شکوفایی فرزندانشان می نگرند.

پدر بزرگوار و صبورم

او که موفقیت های کوچک مرا با برق شادی چشمانش پاداش داد و با صفای باطن و قلبی آکنده از عشق و محبت در تمامی مراحل زندگی تکیه گاهم است.

مادر دلسوز و فداکارم

فروزانترین شعله محبت و ایثار «او که قلب پاکش سر منشأ دعاهاى خیر زندگیست»

گلپای شادی و مهربان در بوستان نگاهم

خواهران عزیز و دوست داشتینم که آرزویم پیشرفت و تعالی آنان است.

سرود روزنمای وادی هستی ام، همسرم

که خورشید گرمابخش سرزمین زندگیست

و یگانه دخترم

برای شکوه بودنش

فهرست مطالب

شماره صفحه	عنوان
۱	چکیده
از صفحه ۲ - ۳۶	فصل اول
۲	۱- کلیات تحقیق
۲	۱-۱- مقدمه
۳	۲-۱- بیان مسأله
۸	۳-۱- ضرورت انجام تحقیق
۱۰	۴-۱- اهداف تحقیق
۱۱	۵-۱- پیشینه تحقیق
۱۶	۶-۱- سؤالات تحقیق
۱۶	۷-۱- فرضیات تحقیق
۱۷	۸-۱- محدودیت های تحقیق
۱۷	۹-۱- تعریف مهمترین واژه های مورد توجه در فرایند تحقیق
۱۸	۱۰-۱- روش شناسی تحقیق
۲۴	۱۱-۱- روش و ابزار گردآوری اطلاعات
۲۶	۱۲-۱- جامعه آماری و تعداد نمونه
۳۱	۱۳-۱- قلمرو تحقیق
۳۲	۱۴-۱- تعیین اعتبار و روایی پژوهش
۳۲	۱۵-۱- روایی
۳۴	۱۶-۱- اعتبار پرسشنامه
۳۵	۱۷-۱- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
از صفحه ۳۷ - ۱۳۹	فصل دوم
۳۷	۱-۲- مقدمه
۳۸	۲-۲- توسعه
۳۸	۱-۲-۲- تاریخچه توسعه
۴۳	۲-۲-۲- توسعه اجتماعی - انسانی
۴۴	۳-۲-۲- توسعه اقتصادی
۴۵	۴-۲-۲- توسعه محیطی - کالبدی
۴۷	۵-۲-۲- توسعه روستایی
۴۸	۱-۵-۲-۲- ضرورت های توجه به روستا و توسعه های آن
۵۱	۲-۵-۲-۲- مفاهیم و اهداف توسعه روستایی
۵۶	۳-۵-۲-۲- استراتژیهای توسعه روستایی
۵۸	۴-۵-۲-۲- شاخص های توسعه روستایی
۶۳	۵-۵-۲-۲- سیاست ها و خط مشی های برنامه ریزی توسعه روستایی در ایران
۶۴	۶-۵-۲-۲- جایگاه روستا در نظام برنامه ریزی کشور
۶۴	۷-۵-۲-۲- نظام تهیه و تصویب برنامه های توسعه روستایی

۶۷	۸-۵-۲-۲- نظام اجرای برنامه ها و طرح های توسعه روستایی
۶۷	۹-۵-۲-۲- نظام نظارت و ارزشیابی برنامه ها و طرح های توسعه روستایی
۶۹	۱-۳-۲- مدیریت
۷۰	۲-۳-۲- انواع رهبر
۷۰	۳-۳-۲- خصوصیات مورد انتظار در یک رهبر (مدیر)
۷۱	۴-۳-۲- سازمان
۷۲	۱-۴-۳-۲- سازمان محلی
۷۳	۲-۴-۳-۲- رهیافت عمده در سیر تکوین نظریه های سازمان و مدیریت
۷۳	۱-۲-۴-۳-۲- رهیافتهای سنتی به مدیریت
۷۴	۲-۲-۴-۳-۲- نظریه مدیریت علمی
۷۵	۳-۲-۴-۳-۲- نظریه اداری
۷۶	۴-۲-۴-۳-۲- نظریه بروکراسی
۷۷	۵-۲-۴-۳-۲- رهیافت های منابع انسانی به مدیریت (نظریه نئوکلاسیک)
۷۹	۶-۲-۴-۳-۲- رهیافت های کمی به مدیریت
۷۹	۷-۲-۴-۳-۲- رهیافت های تحلیل سیستمی و اقتضایی به مدیریت
۸۰	۸-۲-۴-۳-۲- نظریه نوین
۸۳	۳-۴-۳-۲- جمع بندی و نتیجه گیری
۸۴	۵-۳-۲- مدیریت محلی (روستایی)
۸۷	۱-۵-۳-۲- کارکرد مدیریت روستایی
۸۸	۶-۳-۲- مدیریت و توسعه پایدار روستایی
۹۰	۷-۳-۲- مدیریت روستایی با نگرش توسعه پایدار
۹۰	۸-۳-۲- مدیریت روستایی در ایران
۹۱	۹-۳-۲- مدیریت روستایی قبل از انقلاب اسلامی
۹۶	۱۰-۳-۲- مدیریت روستایی بعد از انقلاب اسلامی
۹۹	۱۱-۳-۲- سازمان دهیاری
۱۰۱	۱۲-۳-۲- مقایسه شورای اسلامی با دهیاری از منظر قوانین و مقررات
۱۰۲	۱۳-۳-۲- وظایف شوراهای اسلامی
۱۰۴	۱۴-۳-۲- وظایف دهیار و دهیاری
۱۰۸	۱۵-۳-۲- تداخل وظایف شورای اسلامی و دهیاری
۱۰۹	۱۶-۳-۲- وظایف و امور ذاتی شورای اسلامی و دهیاری ها
۱۱۰	۱۷-۳-۲- وظایف مشترک شورا و دهیاری
۱۱۰	۱۸-۳-۲- وظایف مشارکتی شورای روستا و دهیاری
۱۱۱	۱۹-۳-۲- ویژگی های دهیاران
۱۱۴	۲۰-۳-۲- عوامل مؤثر بر عملکرد دهیاری ها
۱۱۵	۲۱-۳-۲- جمع بندی و نتیجه گیری
۱۱۷	۱-۴-۲- آموزش و جایگاه آن
۱۱۷	۲-۴-۲- معانی و تاریخچه آموزشی
۱۲۰	۳-۴-۲- طراحی آموزشی
۱۲۱	۴-۴-۲- روش های مختلف آموزش

۱۲۲	۵-۴-۲- رویکرد استراتژیک به فرایند برنامه ریزی آموزشی
۱۲۴	۶-۴-۲- استراتژی آموزش
۱۲۴	۷-۴-۲- تدوین استراتژی برنامه های آموزش
۱۲۶	۸-۴-۲- رویکردهای مؤثر در فرایند برنامه ریزی استراتژیک آموزش
۱۲۸	۹-۴-۲- بهترین شیوه (الگوی) آموزش کدام است
۱۲۹	۱۰-۴-۲- جایگاه آموزش در فرایند توسعه روستایی
۱۳۲	۱۱-۴-۲- آموزش رهبران محلی
۱۳۳	۱۲-۴-۲- آموزش دهیاران
۱۳۶	۱۳-۴-۲- آموزش دهیاران و توسعه روستایی
۱۳۷	۱۴-۴-۲- نتیجه گیری
از صفحه ۱۴۰ - ۱۸۰	فصل سوم
۱۴۰	۱-۳- استان سمنان
۱۴۰	۱-۱-۳- مختصات استان
۱۴۲	۲-۱-۳- استان های همجوار
۱۴۲	۳-۱-۳- جمعیت استان
۱۴۴	۴-۱-۳- ساخت جنسی و سنی جمعیت
۱۴۷	۵-۱-۳- مذهب
۱۴۷	۶-۱-۳- ویژگی های طبیعی
۱۴۸	۷-۱-۳- ویژگی های کشاورزی
۱۴۸	۸-۱-۳- رودخانه های استان
۱۴۸	۹-۱-۳- ویژگی های زمین شناسی
۱۴۹	۱۰-۱-۳- پیشینه تاریخی استان
۱۵۲	۲-۳- شهرستان سمنان
۱۵۲	۱-۲-۳- موقعیت جغرافیایی
۱۵۲	۲-۲-۳- جمعیت
۱۵۶	۳-۲-۳- نرخ رشد جمعیت در شهرهای شهرستان سمنان
۱۵۸	۴-۲-۳- برآورد جمعیت شهرستان سمنان
۱۵۸	۵-۲-۳- شاخص های جمعیتی شهرستان در مقایسه با استان
۱۵۹	۶-۲-۳- ترکیب جنسی
۱۵۹	۷-۲-۳- میزان سواد
۱۶۰	۸-۲-۳- وضعیت فعالیت شهرستان و رتبه در استان
۱۶۱	۹-۲-۳- وضعیت مهاجرت طی دهه ۷۵-۸۵
۱۶۲	۱۰-۲-۳- اقلیم و آب و هوای شهرستان
۱۶۳	۱-۱۰-۲-۳- عوامل شکل دهنده اقلیم شهرستان
۱۶۷	۳-۳- بخش سرخه
۱۶۷	۱-۳-۳- موقعیت جغرافیایی بخش
۱۶۷	۲-۳-۳- پیشینه تاریخی
۱۷۲	۳-۳-۳- جمعیت
۱۷۴	۴-۳-۳- آب و هوا

۱۷۵	۵-۳-۳-کشاورزی
۱۷۵	۶-۳-۳-صنعت
۱۷۸	۷-۳-۳-ویژگی های اجتماعی ، اقتصادی و محیطی روستاهای مورد مطالعه
فصل چهارم	
از صفحه ۱۸۱ – ۲۲۴	
۱۸۱	۱-۴-مقدمه
۱۸۴	۲-۴-نمودار توصیفی اطلاعات پاسخگویان
۱۹۰	۳-۴-تجزیه و تحلیل استنباطی اطلاعات
۱۹۰	۱-۳-۴-مقدمه
۱۹۰	۲-۳-۴-آزمون فرض ها
۱۹۲	۳-۳-۴-تعیین سطح معنی دار
۱۹۲	۴-۳-۴-انتخاب آماره مناسب آزمون
۱۹۲	۵-۳-۴-تعیین مقدار آماره مناسب آزمون
۱۹۲	۶-۳-۴-تصمیم گیری
۱۹۳	۴-۴-آزمون فرضیات
۱۹۳	۱-۴-۴-مقدمه
۱۹۴	۲-۴-۴-فرضیه اول
۲۰۶	۱-۲-۴-۴-یافته های مربوط به مردم جهت سنجش رضایت از عملکرد دهیاران
۲۱۳	۲-۲-۴-۴-جمع بندی ارزیابی عملکرد دهیاران در سه بعد شاخص های اجتماعی، اقتصادی و محیطی کالبدی توسعه روستایی
۲۱۵	۳-۲-۴-۴-جمع بندی کلی فرضیه اول
۲۱۸	۳-۴-۴-فرضیه دوم

فصل پنجم	
از صفحه ۲۲۵ – ۲۳۱	
۲۲۵	۱-۵-مقدمه
۲۲۷	۲-۵-بررسی نقاط ضعف و قوت ، فرصت ها و تهدیدها در توسعه روستایی بخش سرخه با تأکید بر عملکرد دهیاری ها
۲۲۹	۳-۵-جایگاه دهیاری ها در بهره گیری از نقاط قوت و فرصت ها و کاهش اثرات نقاط ضعف و تهدیدهای پیش روی روستاهای بخش سرخه
۲۳۰	۴-۵-پیشنهادات تحقیق
۲۳۲	منابع و ماخذ
۲۴۲	پیوست
۲۴۵	چکیده لاتین

فهرست جداول

۳۱	جدول ۱-۱- روستاهای مورد مطالعه و تعداد جمعیت و خانوار آنها سال ۱۳۸۵
۳۴	جدول ۱-۲- ضریب همبستگی محاسبه شده رتبه ای اسپیرمن دو نفر کارشناس خبره
۳۵	جدول ۱-۳- نتیجه محاسبه ضریب آلفای کرونباخ
۱۴۰	جدول ۱-۳- تقسیمات سیاسی استان
۱۴۰	جدول ۲-۳- مقایسه تقسیمات سیاسی استان با کشور
۱۴۳	جدول ۳-۳- تعداد خانوار و جمعیت استان برحسب جنس ، ساکن در نقاط شهری و روستایی
۱۴۵	جدول ۳-۴- جمعیت و خانوار استان و شهرستان ها
۱۴۶	جدول ۳-۵- جمعیت و خانوار شهرهای استان به ترتیب شهرستان
۱۵۲	جدول ۳-۶- تقسیمات سیاسی شهرستان سمنان
۱۵۳	جدول ۳-۷- جمعیت شهرستان سمنان در دوره های مختلف سرشماری
۱۵۵	جدول ۳-۸- جمعیت شهرستان سمنان ۸۵-۱۳۳۵
۱۵۶	جدول ۳-۹- نرخ رشد جمعیت در شهرهای شهرستان سمنان ۸۵-۱۳۳۵
۱۵۶	جدول ۳-۱۰- تعداد خانوار و جمعیت آبادی های بالای ۲۰ خانوار شهرستان سمنان
۱۵۷	جدول ۳-۱۱- تعداد آبادی های شهرستان سمنان ۱۳۸۵
۱۵۷	جدول ۳-۱۲- فاصله شهرهای شهرستان تا مرکز استان و پایتخت
۱۵۸	جدول ۳-۱۳- برآورد جمعیت شهرهای شهرستان سمنان براساس نرخ رشد ۸۵-۱۳۷۵ و نرخ رشد ۸۵-۱۳۳۵
۱۵۸	جدول ۳-۱۴- تعداد خانوار و بعد خانوار و نسبت جنسی استان و شهرستان سمنان
۱۵۹	جدول ۳-۱۵- جمعیت شهرستان سمنان به تفکیک نقاط شهری و روستایی و جنسیت
۱۵۹	جدول ۳-۱۶- مقایسه تعداد باسواد و بی سواد استان و شهرستان ۱۳۸۵
۱۶۰	جدول ۳-۱۷- جمعیت ۱۰ سال به بالای شهرستان و جمعیت فعال در سال ۱۳۸۵
۱۶۰	جدول ۳-۱۸- جمعیت فعال ۱۰ ساله و بیشتر و نرخ بیکاری شهرستان سمنان ۱۳۸۵
۱۶۱	جدول ۳-۱۹- وضعیت مهاجرت شهرستان سمنان طی دهه ۸۵-۷۵
۱۶۱	جدول ۳-۲۰- ترکیب سنی گروه های ۰ تا ۱۰۰ ساله شهرستان سمنان در مناطق شهری و روستایی
۱۷۲	جدول ۳-۲۱- جمعیت بخش سرخه به تفکیک جنسیت و نرخ رشد ۸۵-۱۳۷۵
۱۷۳	جدول ۳-۲۲- تغییرات جمعیت شهرستان سمنان براساس ۲ شهر سمنان و سرخه ۸۵-۱۳۳۵
۱۸۴	جدول ۴-۱- فراوانی و درصد فراوانی متغییر جنسیت
۱۸۵	جدول ۴-۲- فراوانی و درصد فراوانی متغییر میزان تحصیلات
۱۸۶	جدول ۴-۳- فراوانی و درصد فراوانی متغییر نام دهیاری
۱۸۶	جدول ۴-۴- فراوانی و درصد فراوانی متغییر سال تأسیس دهیاری
۱۸۷	جدول ۴-۵- فراوانی و درصد فراوانی متغییر سابقه مدیریت
۱۸۸	جدول ۴-۶- فراوانی و درصد فراوانی متغییر ساعات آموزش
۱۹۶	جدول ۴-۷- نتایج توصیف اطلاعات رابطه بین آموزش دهیاران با توسعه اجتماعی
۱۹۷	جدول ۴-۸- نتایج آزمون ویلکسون جهت اثرگذاری آموزش در توسعه اجتماعی
۲۰۰	جدول ۴-۹- نتایج توصیف اطلاعات رابطه بین آموزش دهیاران با توسعه اقتصادی
۲۰۰	جدول ۴-۱۰- نتایج آزمون ویلکسون جهت اثرگذاری آموزش در توسعه اقتصادی
۲۰۳	جدول ۴-۱۱- نتایج توصیف اطلاعات رابطه بین آموزش دهیاران با توسعه محیطی - کالبدی
۲۰۴	جدول ۴-۱۲- نتایج آزمون ویلکسون جهت اثرگذاری آموزش در توسعه محیطی - کالبدی
۲۱۶	جدول ۴-۱۳- نتایج توصیف اطلاعات عوامل توسعه روستایی (اجتماعی ، اقتصادی و محیطی - کالبدی)

۲۱۷	جدول ۴-۱۴- نتایج آزمون ویلکاسون جهت اثرگذاری آموزش در توسعه روستایی (اجتماعی ، اقتصادی و محیطی - کالبدی)
۲۱۹	جدول ۴-۱۵- نام و تعداد گویه های آموزش های عمومی ، توجیهی و شغلی
۲۲۰	جدول ۴-۱۶- نتایج توصیف اطلاعات فرضیه عوامل آموزشی
۲۲۰	جدول ۴-۱۷- نتایج آزمون فریدمن جهت اثرگذاری توسعه عوامل آموزشی
۲۲۱	جدول ۴-۱۸- نتایج توصیف اطلاعات فرضیه آموزش شغلی
۲۲۲	جدول ۴-۱۹- نتایج آزمون فریدمن جهت اثرگذاری آموزش شغلی
۲۲۲	جدول ۴-۲۰- نتایج توصیف اطلاعات فرضیه آموزش عمومی
۲۲۳	جدول ۴-۲۱- نتایج آزمون فریدمن جهت اثرگذاری آموزش عمومی
۲۲۳	جدول ۴-۲۲- نتایج توصیف اطلاعات فرضیه آموزش توجیهی
۲۲۴	جدول ۴-۲۳- نتایج آزمون فریدمن جهت اثرگذاری آموزش توجیهی

فهرست نمودار

۱۴۲	نمودار ۱-۳- تعداد جمعیت استان سمنان ۸۷-۱۳۳۵
۱۴۴	نمودار ۲-۳- توزیع نسبی جمعیت استان سمنان برحسب گروه های عمده سنی ۱۳۸۵
۱۵۵	نمودار ۳-۳- جمعیت شهرستان سمنان در دوره های مختلف سرشماری
۱۷۳	نمودار ۴-۳- جمعیت بخش سرخه به تفکیک جنسیت ۸۵-۱۳۷۵
۱۷۴	نمودار ۵-۳- تغییرات جمعیت شهرستان سمنان براساس ۲ شهر سمنان و بخش سرخه ۸۵-۱۳۳۵
۱۸۴	نمودار ۱-۴- جنسیت دهیاران
۱۸۵	نمودار ۲-۴- میزان تحصیلات دهیاران
۱۸۷	نمودار ۳-۴- سال تأسیس دهیاری ها
۱۸۸	نمودار ۴-۴- سابقه مدیریتی دهیاران
۱۸۹	نمودار ۵-۴- ساعات آموزش دهیاران
۲۰۷	نمودار ۶-۴- سطح رضایت روستاییان از عملکرد دهیاران از بعد توسعه اجتماعی
۲۰۹	نمودار ۷-۴- سطح رضایت روستاییان از عملکرد دهیاران از بعد توسعه اقتصادی
۲۱۱	نمودار ۸-۴- سطح رضایت روستاییان از عملکرد دهیاران از بعد توسعه محیطی - کالبدی
۲۱۳	نمودار ۹-۴- سطح رضایت روستاییان از عملکرد دهیاران از بعد شاخص های توسعه روستایی

فهرست اشکال

۴۱	شکل ۱-۲- ارکان اصلی توسعه
۶۲	شکل ۲-۲- اهداف و شاخص های توسعه روستایی
۶۹	شکل ۳-۲- وظایف مدیریت و روابط درونی آنها به یکدیگر
۸۸	شکل ۴-۲- کارکردهای مدیریت روستایی
۸۹	شکل ۵-۲- ارکان توسعه پایدار روستایی
۹۰	شکل ۶-۲- مدیریت روستایی با دیدگاه توسعه پایدار
۱۰۰	شکل ۷-۲- مدیریت روستایی پس از تأسیس دهیاری ها
۱۱۴	شکل ۸-۲- عوامل مؤثر بر عملکرد دهیاری ها

فهرست نقشه ها

۲۷	نقشه موقعیت روستاهای دارای دهیاری دهستان لاسگرد
۲۸	نقشه موقعیت روستاهای دارای دهیاری دهستان هفدر
۲۹	نقشه پراکندگی روستاهای دهستان لاسگرد
۳۰	نقشه پراکندگی روستاهای دهستان هفدر
۱۴۱	نقشه موقعیت استان در کشور
۱۵۴	نقشه موقعیت شهرستان سمنان در استان
۱۶۸	نقشه موقعیت بخش سرخه در شهرستان
۱۶۹	نقشه توپوگرافی بخش سرخه
۱۷۰	نقشه راههای ارتباطی بخش سرخه
۱۷۶	نقشه موقعیت دهستان لاسگرد در بخش سرخه
۱۷۷	نقشه موقعیت دهستان هفدر در بخش سرخه
۱۷۹	نقشه راههای ارتباطی دهستان لاسگرد
۱۸۰	نقشه راههای ارتباطی دهستان هفدر

چکیده :

توسعه روستایی از جمله مباحثی است که در نهایت سعادت ، رفاه ، برابری و عدالت را برای روستاها به ارمغان می آورد . اهداف توسعه روستایی در شاخصهای اجتماعی ، اقتصادی و محیطی - کالبدی خلاصه می شود . با وجود تعداد کثیری از روستاها در کشور ، مراجعه حضوری دولت به تک تک آن ها دور از امکان می باشد ، برای سهولت در تحقق اهداف عالی دولت در روستاها ، افرادی با نام دهیار و به عنوان بازوی اجرایی دولت وارد عرصه مدیریت روستایی ایران شده اند . مهمترین بحثی که در بدو ورود این افراد به این عرصه مطرح شد ، آموزش آنان به عنوان نیروی متخصص بوده است . تا بتوانند از سنگینی بار دولت در اجرای اهداف تعیین شده بکاهند . آموزش دهیاران در سه زمینه اصلی آموزشها عمومی ، توجیهی و شغلی خلاصه می شود. و هدف از این پژوهش نیز پاسخگویی به دو سؤال کلیدی ذیل بوده است که آیا بین آموزش دهیاران و توسعه اجتماعی ، اقتصادی ، محیطی - کالبدی روستاهای بخش سرخه واقع در شهرستان سمنان ، رابطه معناداری وجود دارد، آیا بین نوع آموزش (عمومی، توجیهی و شغلی) و توسعه روستاها رابطه معنا داری وجود دارد و در نهایت اینکه بیشترین نوع آموزشی که تاکنون دهیاران دیده اند ، در کدامیک از زمینه های فوق بوده است. ۴ روستا و به تبع آن ۴ دهیار به عنوان جامعه نمونه انتخاب و مورد مطالعه واقع شده اند. همچنین جهت ارزیابی عملکرد دهیاران ، از هر روستا ۱۰ خانوار به عنوان نمونه مورد بررسی قرار گرفته است . داده های گردآوری شده با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و آزمون میانگین دو نمونه وابسته (آزمون ویلکاکسون) ، آزمون فریدمن و آزمون t-test مورد آزمون واقع شده اند که نتایج نشان می دهد بین آموزش دهیاران و توسعه روستاهای بخش سرخه رابطه معناداری وجود دارد و این ارتباط مستقیم و مثبت می باشد ، یعنی هر چه آموزش ها با کمیت و کیفیت بیشتری صورت می گیرد ، دستیابی به توسعه روستایی نیز از شتاب بیشتری برخوردار می گردد . همچنین نتایج به دست آمده از تحقیق مبین آن است که بین سه نوع اصلی آموزش (توجیهی ، شغلی و عمومی) در اثرگذاری بر عملکرد دهیاران هیچگونه تفاوتی وجود ندارد.

واژگان کلیدی : توسعه روستایی ، مدیریت روستایی ، دهیار ، آموزش

فصل اول

کلیات طرح تحقیق

۱- کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

مفهوم توسعه روستایی از دهه ۱۹۷۰ میلادی تا کنون در ابعاد مختلف نظری (روش شناسی) و اجرایی (روش های علمی) دستخوش تغییرات مهم و بنیادی شده است و این تحولات مهم فقط به دلیل استقرار حدود نیمی از جمعیت جهان در سکونتگاه های روستایی یا اهمیت نقش اقتصادی مناطق روستایی نبوده، بلکه به دلیل اهمیت و تأثیر ابعاد توسعه روستایی بر توسعه ملی کشورها می باشد. از سوی دیگر با شکست و ناکارآمدی دیدگاه ها و راهبردهای بروکراتیک و متمرکز بر توسعه روستایی و توجه بیش از حد به ابعاد فیزیکی توسعه، شکاف ها و چالش هایی در مسیر توسعه روستایی ایجاد شده است که در بسیاری از کشورها برای بهبود این وضعیت، چرخش کاملاً مشخص و قابل توجهی به سوی حاکمیت دیدگاه توسعه، به وجود آمده است و مفاهیم جدیدی چون توسعه یکپارچه روستایی، توسعه پایدار، توسعه مشارکتی و توسعه درون زا و ... به ادبیات توسعه روستایی افزوده شده است. بدیهی است که برای فراهم سازی امکان حضور روستاییان و مشارکت فعالانه آنان در توسعه روستایی، نیازمند راهکارهای مشخصی برای تأثیرگذاری جدی در روند کامل توسعه می باشیم که در کشورهای مختلف متناسب با ساختار سیاسی و سلسله قدرت در جامعه راهکارهای خاصی انتخاب و مورد توجه قرار گرفته است. یکی از راهکارهای مهم در فرایند توسعه روستایی، مفهوم مدیریت روستایی در این فرایند می باشد. اهداف اساسی مدیریت روستایی و اهداف اساسی توسعه روستایی با یکدیگر همپوشانی دارند. از زمانی که توسعه روستایی مورد توجه جهانیان واقع شد در کنار آن نیز مدیریت روستایی مدنظر برنامه ریزان و صاحب نظران قرار گرفت. در همین راستا در ایران دهیاران وارد عرصه مدیریتی کشور شدند تا بتوانند هم، زبان گویای روستاییان و هم بازوی اجرایی دولت در روستاها باشند. مهمترین نکته ای که در اینجا مطرح می شود این است که این افراد باید در زمینه وظیفه حساسی که بر عهده گرفته اند،

متخصص پرورش یابند. این مورد، کم و بیش در کشور در حال انجام می باشد. حال این تحقیق می خواهد دهیاران بخش سرخه را مورد ارزیابی قرار دهد تا مشخص شود که عملکرد و آگاهی دهیاران در مورد وظایفی که بر عهده گرفته اند در چه وضعیتی می باشد؟ به چه ترتیبی باید باشد؟ و چگونه باید به مطلوب تعیین شده برسد؟

در این فصل کلیات طرح تحقیق در قالب بیان مسأله، اهمیت و ضرورت، اهداف، پیشینه، سوالات تحقیق، فرضیات، موانع، محدودیتهای مطالعاتی و روش شناسی تحقیق تشریح شده است.

۱-۲- بیان مسئله

اوضاع طبیعی و جغرافیایی ایران از دیرباز شیوه زندگی و سکونت ایرانیان را تحت تأثیر قرار داده است. مسائلی همچون دفاع در مقابل سایر افراد و گروهها و بلایای طبیعی و حیوانات درنده، وجود منابع و آب و خاک در مناطق خاص، از جمله عواملی می باشند که باعث ایجاد و دوام و بقای روستائینی در این سرزمین گردیده است. (انصاف پور، ۱۳۵۵، ۴۸). به بیان دیگر روستائینی شکل ویژه ای از استقرار و معیشت انسان و جلوه بارزی از حیات اقتصادی و اجتماعی در ایران است که با نظامی کم و بیش پایدار در طی قرون متمادی دوام یافته است (رضوانی، ۱۳۸۳، ۱). با افزایش جمعیت، گسترش و نگرانی های مربوط به امنیت غذایی و حاکمیت گسترده فقر در بین روستائیان و گسترش گردشگری روستایی باعث شده است تا امروز رشد و توسعه همه جانبه و پایدار روستا و کشاورزی در صدر برنامه های غالب دولتها، اعم از توسعه یافته و در حال توسعه قرار گیرد. اساساً حوزه های روستایی به عنوان قاعده نظام سکونت و فعالیت ملی، نقش اساسی در توسعه ملی ایفا می کنند، چرا که توسعه پایدار سرزمین در گرو پایداری فضاهای روستایی در ابعاد مختلف می باشد که می تواند نقش مؤثری در توسعه منطقه ای و ملی داشته باشد. حال اگر به دلایلی در روند پیشرفت و توسعه فضاهای روستایی وفقه ای ایجاد شود، به گونه ای که نظام روستایی قادر به ایفای نقش سازنده خویش در نظام ملی و

سرزمین نباشد ، در آن صورت آثار و پیامدهای مسائل روستایی در حوزه های شهری و در نهایت در کلیت سرزمین گسترش می یابد ؛ از این رو باید به این موضوع اذعان نمود که توسعه پایدار و توسعه یکپارچه ملی معطوف به توسعه پایدار در سطوح منطقه ای ، شهری و روستایی است (رضوانی ، ۱۳۸۳ ، ۱) نقش و جایگاه روستاها در فرایندهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی، منطقه ای و بین المللی و پیامدهای توسعه نیافتگی مناطق روستایی، موجب توجه به توسعه روستایی گردیده است (ازکیا غفاری، ۱۳۸۳). توسعه روستایی فرایند افزایش انتخاب مردم، گسترش مشارکت مردمی، تواناسازی برای تصمیم گیری در شکل دهی به فضای خویش، افزایش رفاه و خوشبختی، گسترش فرصت ها و ظرفیت های بالقوه، تواناسازی همه مردم برای سازماندهی فضای خویش و تواناسازی برای انجام کار گروهی است (رضوانی، ۱۳۸۳، ۱۴). اساسی ترین عنصر در همه مجموعه های هستی ، رهبری یا هسته ای است که بر باقی اجزا احاطه دارد و این هسته ، حرکت یا جهت حرکت این اجزا را مشخص می سازد (تشکری ، ۱۳۸۱ ، ۱۵) و روستائیان که یک اجتماع مجزا و مشخص هر جامعه هستند از این قاعده مستثنا نیستند . اختلاف سلیقه ها و تضادها که عامل حرکت اجتماع است ، در هر جامعه ای وجود دارد ، مخصوصاً در جوامع روستایی که از گذشته های دور اختلافات قبیله ای و خانوادگی وجود داشته است . اگر این اختلاف سلیقه ها و تضادها درست هدایت نشوند می توانند تبدیل به عامل بازدارنده شوند. هر جامعه ای که تحت نظر یک رهبر هدایت می شود سعی می کند رهبری را انتخاب کند که دارای تخصص های لازم و تجربیات کافی باشد . در مدیریت روستایی ایران نیز در طول تاریخ تا حدودی این امر به صورت آگاهانه و ناآگاهانه وجود داشته است . در واقع همیشه مردم روستا به دور فردی گرد هم می آمدند که دارای تجربیات کافی باشد و از نظر آگاهی و دانش سرآمد جامعه باشد . در واقع مدیران در حرکت های زاینده ، انتخاب کننده راهی به سوی هدف مشخص هستند (تشکری ، ۱۳۸۱ ، ۳۱) . در هر دوره ای از تاریخ روستانشینی به نوعی یک متولی جهت کنترل و هدایت روستاها، جدای از نقش مثبت و منفی آنها ، وجود داشته است . این مدیریت به روش های مختلفی در روستا ها

فعالیت می کرد ، که بنا به دلایلی ، این نوع سیستم مدیریت از عرصه روستاها حذف شده که خود دارای پیامدهای مثبت و منفی بوده است .

با روی کار آمدن دولت مدرن در سال ۱۳۰۰ ، دولتمردان در خصوص حضور بیشتر دولت در روستاها تصمیمات مختلفی گرفتند . به دنبال این حضور ، عواملی از سوی دولت در نقش سپاهی دانش ، سپاهی بهداشت و سایر موارد به روستاها گسیل شدند . هر چند این افراد اقداماتی را برای روستاها و روستائیان انجام دادند که نمی توان این اقدامات را نادیده گرفت ، ولی به علت ناآشنایی با فرهنگ مردم روستا ، مشکلات زیادی را خواسته و ناخواسته به وجود آورد . به دنبال ناکامی های پی در پی دولت در خصوص پر رنگ تر شدن حضورش در روستا به قصد توسعه آن ، قانونی تحت عنوان قانون دهبانی در سال ۱۳۵۵ در مجلس شورای ملی به تصویب رسید که بر اساس آن ، دهبان به وسیله ی انجمن روستا انتخاب و با حکم فرماندار انجام وظیفه می کرد .

تا اینکه با پیروزی انقلاب سیستم مدیریت روستاهای ایران با تصویب قانون شوراهای اسلامی شهر و روستا ، به عهده این شوراها گذاشته شد . یکی از ابتکارات این قانون تعریف یک مقام اجرایی به نام دهیار در هر روستا است که وظیفه اجرای مصوبات شورای اسلامی روستا را به عهده دارد . ولی به دلایل مختلف از جمله عدم پیش بینی قوانین استخدامی ، مالی ، تشکیلات و سازمان مناسب دهیاری و نبود منابع درآمدی پایدار در روستاها ، عملاً از نظر اجرایی ، ایجاد دهیاری در اغلب روستاها مسکوت باقی ماند ، همین امر باعث شد در سال ۱۳۷۷ مجلس به پیشنهاد وزارت کشور قانون تأسیس دهیاری های خودکفا در روستاهای کشور را به تصویب برساند (وزارت کشور ، ۱۳۷۷، ۲۱۰) . با نگاه به تاریخ ، مشخص می شود که مدیریت روستایی در ایران نا بسامانی ها و فراز و نشیب های فراوانی داشته است ، که عوامل اصلی آن را می توان به ناکارآمدی برنامه ها ، کم توجهی دولت به روستاها ، مدیریت سنتی و در نهایت دانش وآگاهی کم افرادی که به عنوان مدیر روستا تعیین می شدند ، خلاصه کرد . مهمترین

بحثی که اینجا مطرح می شود ، بحث آموزش دهیاران است ، که نتایج آن تمامی جوانب توسعه روستایی و از جمله توسعه پایدار روستایی را که هدف نهایی هر توسعه ای می باشد تحت تأثیر قرار خواهد داد و این باید از دغدغه های اصلی مسئولین باشد تا دهیاران را که مدیران اجرایی در روستاها محسوب می شوند ، در چه زمینه ای آموزش دهند تا بتوانند جامعه روستایی را به هدف نهایی آن یعنی توسعه روستایی ، نزدیکتر کنند . بر طبق ماده ۵۱ آیین نامه اجرایی تشکیلات انتخابات داخلی و امور مالی شوراهای اسلامی روستا و نحوه انتخاب دهیار مصوب ۱۳۷۸ و ماده آیین نامه استخدامی دهیارهای کشور مصوب ۱۳۸۳ ، دفتر آموزش و مطالعات کاربردی این حوزه با همکاری حوزه معاونت امور دهیاری ها ، نظام نامه آموزش دهیاران را تدوین کرده است ، این نظام نامه شامل ۴۲۰ ساعت آموزش توجیهی ، شغلی و عمومی دهیاری هاست و در آن به افزایش کارایی ، سطح دانش و مهارت ، توسعه آگاهی های عمومی ، بهبود وظایف مدیریتی و رشد فضایل اخلاقی و فرهنگ سازمانی دهیاران توجه شده است .

بر طبق ضوابط و مقرراتی که در مورد شرایط انتخاب دهیاری ها مصوب گشته ، مطرح شده است که فرد مورد نظر باید از نظر سواد ، بالاتر از مدرک دیپلم باشد . طبق بررسی های اولیه ای که نگارنده انجام داده است مشخص شده است که اکثر دهیاران بخش سرخه دارای مدرک دیپلم و بالاتر می باشند که این امر به نوبه خود یک امتیاز مثبت می باشد که می تواند راه رسیدن به اهداف مطلوب تعیین شده را هموارتر کند . اما مهمترین مسئله ای که مطرح می شود این است که افراد مذکور دارای مدرک تحصیلی در رشته های مختلف هستند و هر دهیاری در زمینه خاص تحصیلی خود دارای تخصص می باشد و به سمت آن گرایش دارد و این مورد مسلماً بر نحوه عملکرد این افراد تأثیری گذارد.

با توجه به مواردی که شرح آن گذشت مهمترین بحث ، هدفمند و جهت دار کردن افکار و اقدامات این افراد می باشد که این امر از طریق آموزش صحیح و مستمر عملی خواهد شد . آقای بون^۱ طی

^۱BOON